ספר הישר — השער הרביעי - העבודה על דרך קצרה.

השער הרביעי - העבודה על דרך קצרה.

דע, כי אופני העבודה ששה דברים, וכל אחד מהם כולל ענינים רבים, וכל מי שיוכל להכריח את עצמו, ולהרגיל את יצרו, ולשקוד עליהם זמן קצוב שקידה גמורה, תיכנס בלבו אהבת הבורא יתברך, וידבק בעבודתו. ואלה פקודיהם:

הראשון - שיתחבר אדם לאנשים שיעירוהו לעבודה, כגון החכמים, והחסידים, והעניים, והחולים, והשרויים בצרות.

והשני - לרחוק מהפך כל אלה הנזכרים, והם אנשי התענוג, והעשירים, והרשעים, והכסילים, ונעדרי השכל, והנשים, והאפיקורסים, כי חברת כל אלו ישחיתו האמונה ולא תתקיים עמהם עבודה.

והשלישי - לשום עליו לחוק ללמוד בכל יום מדברי רבותינו, זכרונם לברכה, כפי יכלתו, כי הם יאירו פניו ויפתחו לו שערי התקוה, וכן לקרוא בתורת ה' בכל יום, שנאמר (יהושע א) "והגית בו יומם ולילה". ולהסתכל תמיד בחיבורי הצדיקים, כגון חיבור החסיד רבי בחיי בן בקודה, זכרונו לברכה, ולזולתו מן הספרים והחיבורים אשר יזכירוהו ומשנתו יעירוהו, או שיהיה לו ספר כולל עניני העבודה ויסתכל בו בכל יום.

והרביעי - לרחוק מהסתכל בחכמות החיצוניות, לבד מה שידע ויאמין כי תתחזק בו אמונתו, וצריך שילמד ממנו כמשפט, ואל יעמיק בו, כי אם יעמיק האמונה מנגד עיניו ירחיק, ובחשבו כי ידו באמת תחזיק ימצא הבל וריק.

החמישי - להעביר בכל עת על לבו תמיד גמול הצדיקים, ועונש הרשעים, וחרדת המות, ומאורעות העולם, ומכשוליו, ומומיו, וחרפותיו, וקורותיו.

והשישי - לדעת כל אופני העבודה, וחוקיה, ותכונת כל ענין מעניניה, ועניני תפילתו, ועניני תחנוניו, ותעניתו, ועסקיו, והתבוננותו בסודות העולם. וזה החלק השישי הוא נחלק על הנפש ועל הגוף, קצתו יבוא מכחות הנפש, וקצתו יבוא מכחות הגוף, ותחילה נזכיר כחות הנפש, ואחר כן כחות הגוף.

ואומר, כי מכחות הנפש היא האמונה. וצריך אדם להשתמש באמונה כפי מה שאני זוכר, צריך להאמין אמונה שלימה בייחוד האל יתעלה, ובמציאותו, ובאלהותו, ובקדמותו, ובחכמתו, וביכלתו. ולהאמין בתורה, ובכל הכתוב בה, ובכל עניניה אשר לא יקבלם השכל, ואל ישים העין עליהם, כי אם על קוצר שכלו מלבוא עד תכונתם. וצריך להאמין בנביאים ובנביאותם, ולהאמין בחכמים ובכל דבריהם, וביום הדין, וחשבונו, וענשו, וגמולו, ובתחיית המתים, ובגאולה. ולא יאמין בחכמות הרשעים והאפיקורסים, וחכמת הגוים ותעתועיהם ותורתם.

ומכחות הנפש - האהבה. וצריך להשתמש בה כפי הראוי, צריך לאהוב האל יתעלה, אהבה גדולה גמורה, לא לתקוה ולא לתועלת, וצריך לאהוב התורה, ולאהוב בכל יגיעה בהשגת רצונו, ולאהוב החכמים וכל דבריהם, ולאהוב כל אוהבי הבורא יתברך, ולאהוב העניים והגרים, ושלא לאהוב אויבי השם יתברך, ושלא לאהוב המעשים הרעים ותענוגי העולם, כי אם במשפט ובמישור, ושלא יאהב כל החכמות והמעשים הרעים המשחיתים את עבודת האל יתעלה, והמרחיקים מעבודתו יתברך.

ומכחות הנפש - הבטחון. צריך להשתמש בו כראוי, וזהו פירושו, צריך לבטוח באל ובדרכיו ובנחמותיו, ולבטוח כי יש שכר לפעולתו וכי יש תקוה לאחריתו, ואל יבטח בבלעדי האל יתברך, ולא בעשרו, ולא בחייו, ולא בכחו ובצדקתו, ולא בדברים המסיתים אותו.

ומכחות הנפש - הרצון. צריך להשתמש בו כראוי, וצריך לקבל עליו ברצון כל הבא עליו מאלהיו, ואל יקוץ בתוכחתו, ושיקבל עליו ברצון מוסר הוריו ומוסר רבותיו, ולשום כל רצונו רצון אלהיו.

ומכחות הנפש - הענוה. צריך להשתמש בה כראוי, שיהיה עניו עם כל אדם, ושפל, וצנוע בלכתו ושבתו ודבריו ותפילתו, ולהתחבר לעניים, ואל תיקר נפשו בעיניו.

ומכחות הנפש - הבושת. צריך להתבייש מחטאיו, וצריך להתבייש מאלהיו, ולשאת עיניו אליו, בזכרו טינוף מעשיו, ומזימותיו, ותועבותיו, ושיהיה בעיניו שפל מאד ונכנע ומתבייש.

ומכחות הנפש - הקנאה. צריך שיקנא בחסידים, ויותר מהם בבעלי תשובה, ויותר מהם בצעירים ממנו לימים השוקדים בעבודת האל יתעלה. וצריך לקנא בעניים, אשר אין להם מחית רגע, ועם כל חסרונם ודלותם לא יתרשלו מעבודת האל יתברך. וצריך לקנא באומות העולם ועובדי ההבל, המענים נפשותם בכל מיני עינוי, הנסגרים במסגר, והולכים באפסי ארץ מהלך חודש לחורב ביום ולקרח בלילה ויוציאו ממונם בהבל וריק והנה מה שיעשו הפתאים והשוטים עובדי האבן, על אחת כמה וכמה מה יש לעשות העובד לאדון העולם והלא יצטרך לקנאות בהם ולעשות כפלי כפלים כפי יכלתו.

ומכחות הנפש - המחשבה. צריך להשתמש בה כראוי, ולחשוב מה היה ראשיתו, ומה יהיה אחריתו, ולחשוב בגדולת הבורא יתברך, ובנפלאותיו, וביצירת שמים וארץ, ולחשוב ביצירת גופו, ולדקדק כל החסדים אשר גמלו האל יתברך, מיום היותו, ולחשוב כי העולם אבד והכל הבל, ולחשוב במעמד הדין.

ומכחות הנפש - היראה. צריך שייראה מאלהיו, ומחרון אפו, ומהוריו ורבותיו, שנאמר (דברים ו) "את ה' אלהיך תירא". וממקדש השם ושייראה מתהפוכות הזמן, ומן התלאות הבאות על האדם, ושייראה מיום המות, ושייראה מעוונותיו, ושייראה שמא לא יזכה לראות פני אלהיו.

ומכחות הנפש - אומץ הלב. צריך להיות אמיץ לב בעבודת האל יתברך, ואל ישמע למסיתים ולא למכריחים אותו לעזוב עבודת האל יתברך, ושימסור נפשו למות, ולא יפחד מן המות בעבור עבודת האל יתברך.

ומכחות הנפש - הרחמנות. צריך לרחם על העניים, והמרודים, והחולים, והכסילים אשר אין להם מורא, ושירחם על אנשי ביתו, ועבדיו, ועל נפשו, ויצילנה מרדת שחת.

ומכחות הנפש - האכזריות. צריך שיהיה אכזרי וקשה למסיתים ומדיחים, ושלא יחמול על הרשעים, שנאמר (דברים יג) "ולא תחמול ולא תכסה עליו".

ומכחות הנפש - הנדבה. צריך להתנדב בעבודתו, בהונו, ובכחו, ובגופו, ובנפשו לאל, ולהתנדב לעניים בהונו, ולמרודים בעצתו.

ומכחות הנפש - החכמה. צריך ללמוד דברי תורה ודברי חכמים, ואל יתעסק בחכמות רעות המבטלות העבודה, ולדעת סוד הבורא יתברך, וסוד המצוות, וסוד העבודה, ודברי החכמים.

ואחרי אשר זכרנו כוחות הנפש, וסוד העבודה, ודברי החכמים, איך הוא לכונן אותם וליישרם, נזכיר מעשי הגוף. ואומר, כי:

מאברי הגוף הן האזנים, צריך להשתמש בהן כאשר אומר, צריך לשמוע קול רבותיו והוריו, ולהאזין לדברי תורה ולדברי החכמים הקדושים, ולשמוע שוועת המרודים, ולאטום אזנו משמוע נבלה וליצנות, ומשמוע לכל מי שיסיתנו וידיחנו.

ומאברי הגוף, העינים, צריך להשתמש בהן כראוי, צריך להיות עוצם עיניו מראות ברע, ומראות עבירה, ואל יישן כל הלילה, וצריך שיהיו עיניו סגורות בשעת התפילה, וישים טוטפות בין עיניו, וישא עיניו לשמים, ויבין כל יצירות האל יתברך, ויתבונן תמיד בתורת השם יתברך.

ומאברי הגוף הפה, צריך להישמר מהשבועות, והאלות, ודברי נבלות, ומלחרף, ומלגדף, ומלספר מום אדם, ומלקרוא חכמות רעות, ומלאכול ולשתות דבר איסור, ושיתענה ברוב ימיו, ויהיו דברי פיו כמישור, וילמד לכסילים, ויוכיח לרשעים. וינחם אבלים, ויתן עצה לנבהלים.

ומאברי הגוף הידים, צריך להשתמש בהן בעסקיו כראוי, צריך להיזהר מאונאה, וגנבה, ועושק, וגזל, ומלהזיק אדם, ומעשות מלאכה רמיה או מעשה מטונף, ושלא יגע בטומאה, ולפתוח יד לעניים, ולהיזהר מעשות מלאכות אסורות.

ומאברי הגוף הרגלים, צריך להשתמש בהן במישור, צריך להתהלך בדרכי האלהים, וללכת לצרכי מצוה, ולצרכי עניים, ולבקר חולים, וללוות מתים, וללכת לבית התפילה ערב ובקר וצהרים, ולברוח מאנשי רשע ומאשה רעה.

ומאברי האדם הגוף בכללו, צריך להשתמש בו כראוי, ויהיו כל עסקיו טהורים, ושלא יענג גופו יותר מדאי, רק הכל במשפט.